

Анатолій Задоя,

професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та економічної теорії
Дніпропетровського університету економіки і права

Чотири тези для впровадження ідеї євроатлантичного вибору України

Проблема вступу України до Північноатлантичного альянсу є надзвичайно актуальною і викликає жвавий інтерес серед політиків та пересічних громадян. І це зрозуміло, адже вирішується майбутнє нашої держави.

На мій погляд, у кінцевому рахунку Україна повинна бути членом міжнародної організації, яка гарантує колективну безпеку, оскільки самостійно вирішити це питання надзвичайно складно. Сьогодні досить часто висловлюються аргументи на користь дотримання нашою країною статусу неприєднання та нейтральності. Як можливий взірєць для наслідування називають деякі країни Європи. Однак при цьому не враховується той факт, що більшість нейтральних країн є своєрідними анклавом всередині політичних та воєнних об'єднань, їх оточують країни зі стабільною демократичною системою, збройний конфлікт між якими практично унеможливлений.

Україна займає особливе географічне та політичне положення. З одного боку, вона має спільний кордон із країнами, які є членами НАТО, а з другого – з Росією. Сьогодні можна з певністю стверджувати, що інтереси Північноатлантичного альянсу та Росії не завжди співпадають, а інколи суперечності між ними досягають небезпечної гостроти і взаємних політичних випадів. Достатньо згадати про розміщення американської системи ПРО у Польщі та Чехії. І хоч це питання не має прямого стосунку до НАТО, але сприймається більшістю громадян України саме так.

За таких умов наша країна навряд чи може виступати самостійним гравцем світової стратегії. Вона просто не має відповідного ні економічного, ні військового потенціалу. Та й з точки зору перспективи не доцільно витрачати значну частину обмеженого національного багатства на створення надсучасного озброєння. Найбільш раціональною поведінкою для нашої держави, на мій погляд, повинна стати політика мінімально достатнього рівня воєнного потенціалу та вступ до міжнародної організації колективної безпеки.

Вірогідніше, цією організацією буде НАТО у її нинішньому або дещо трансформованому вигляді. Звичайно, найкращим для України можна вважати такий сценарій розвитку подій, коли Росія або фактично стає членом НАТО, або в усякому разі не розглядає його як потенційного противника та не заперечує проти його розширення. Подібна зміна зовнішнього середовища напевне змінить і ставлення українських громадян до НАТО, виведе проблему за межі козирів, які сьогодні активно використовуються в політичній грі. Однак імовірність такого розвитку подій на найближчі кілька років досить мала. Навпаки, відносини НАТО (а особливо провідного члена цієї організації – США) з Росією набувають гостроти і серйозного суперництва за світове лідерство.

Отже, наразі не зовсім вчасно ставити питання про те, чи приєднується Україна до НАТО, чи ні. Природно, що українським громадянам притаманне особливе ставлення до Росії – наші народи пов'язує спільна вікова історія. Але з другого боку, ми відчуваємо себе європейцями і хочемо стати повноцінними членами європейської спільноти. У свідомості більшості співгромадян жорстко вимальовується дуалістична, суперечлива позиція: або ми підемо до НАТО й зіпсуємо добрі відносини з Росією, або будемо дружити з нею, що викличе негативні оцінки з боку Альянсу. Українці у своєму загалі ще чітко не визначилися, які зовнішньополітичні пріоритети відбивають їх інтересам. Адже українська демократія за віком та ступенем зрілості – що мала дитина, якій складно відповідати на серйозні питання. Тому сьогодні недоцільно вимагати у народу однозначного відповіді щодо вступу України в НАТО, скажімо, через проведення референдуму. Потрібно ретельно підготуватися, аби волевиявлення громадян було свідомим та аргументованим.

Хочу запропонувати чотири тези, реалізація яких може підготувати Україну до ґрунтованої відповіді на зазначене питання.

Перша теза: не слід спрощено підходити до проблеми НАТО, зводячи її лише до непоінформованості українських людей та панування стереотипів, які сформувалися ще за часів Радянського Союзу. За результатами досліджень, молодь, яка ніколи не жила в Радянському Союзі та не піддавалася впливу радянської пропаганди, теж неоднозначно ставиться до НАТО. Треба реально усвідомлювати, що і сьогоднішня діяльність Альянсу дає певні підстави для формування кола противників вступу України в НАТО. Йдеться, приміром, про дії Альянсу відносно Югославії, Іраку, Ірану. І хоч Північноатлантичний альянс не має безпосереднього стосунку до більшості з названих операцій, але у сприйнятті людей легко помітити ототожнення діяльності провідних учасників НАТО, передусім США, з організацією загалом.

Друга теза: рух України до НАТО повинен бути поступовим. У менеджменті досить поширеною є помилка, коли ставиться завдання, яке реально не може бути виконано. Відтак у виконавців формується бажання його взагалі не виконувати. Я думаю, коли ми ставимо питання про вступ до НАТО протягом 2–3-х років, то це і є та помилка, яка характерна для менеджменту. Реальний термін – 5–6 років, а може й більше. За цей час Україна мусить здійснити багато важливих кроків для підготовки до такого відповідального рішення. Я погоджуюсь з тими, хто сьогодні основне наше завдання бачить у внутрішніх перетвореннях, які б відповідали сучасним уявленням про безпеку країни, та відносить на більш віддалений термін вирішення питання про вступ до тієї чи іншої організації колективної безпеки.

Третя теза: потрібно уникати помилок у побудові роз'яснювальної роботи щодо євроінтеграційних та євроатлантичних перспектив України. Ідеться передовсім про таку ключову помилку, як використання принципів масового маркетингу, коли інформацію спрямовують на всіх її користувачів без будь-якої диференціації. Водночас, є певна категорія людей, яких ніколи і ніщо не переконає в доцільності євроатлантичного вибору України. Тому для досягнення більшої поінформованості громадян слід використовувати цільовий маркетинг, проводячи сегментацію споживачів інформації. За принципом Парето: 20% зусиль можуть забезпечити 80% успіху. Тож є сенс сконцентрувати увагу на тих 20% проблем на шляху України до НАТО, які на 80% здатні забезпечити досягнення кінцевого результату. Таким напрямом діяльності, на мій погляд, мусить стати студентська молодь.

З одного боку, молоді люди в основній своїй масі позбавлені стереотипів та готові до європейського мислення. З другого боку – вони можуть виступати свого роду мультиплікаторами, примножувачами відповідних ідей. Основними сферами поширення переконань сучасних студентів слід розглядати їх однолітків, батьків, співробітників, підлеглих (адже сьогоднішні студенти через кілька років стають керівниками).

Слід констатувати, що наразі робота з формування євроорієнтованого мислення сучасних студентів ведеться вкрай слабо. Можливо, певним винятком є кілька вищих навчальних закладів Києва. А ось у Дніпропетровську, на жаль, немає жодної масштабної програми, орієнтованої на молодь та формування у неї євроінтеграційного сприйняття майбутнього України. Потрібно створювати центри і клуби, діяльність яких була б підпорядкована меті – переконувати людей у важливості та перспективності євроатлантичної інтеграції України.

Четверта теза: необхідно створювати й поширювати в усіх регіонах України інтелектуальні продукти, де б об'єктивно, на експертному рівні зіставлялися аргументи „за” та „проти” вступу України до НАТО. Наприклад, у Брюсселі виданий прекрасний збірник „За та проти – дебати з питань євроатлантичної безпеки”, на сторінках якого представники європейського політикуму дискутують і висловлюють протилежні думки стосовно окремих напрямів діяльності та трансформації НАТО. Натомість в Україні немає друкованого органу, у якому здійснювався б глибокий економічний і політичний аналіз того чи іншого вибору нашої країни. Для того щоб створювати подібні видання, потрібні регіональні наукові центри з досліджень проблем євроатлантичної інтеграції України, необхідна підтримка існуючих видань, які здатні об'єднати навколо себе відповідні наукові сили.

Входження України до НАТО – надзвичайно відповідальне рішення, яке не може прийматися на емоційній хвилі, а потребує глибокого наукового дослідження. Лише за таких умов український народ зможе прийняти правильне рішення.